

usky·er, en forespørgsel

Instituttet modtager mellem år og dag mangfoldige forespørgsler om dialektord. Det hænder, at vi også af vore meddelere bliver stillet overfor spørgsmål, som giver os lejlighed til at gøre lidt gengæld for de mange oplysninger, vi modtager. Fra en meddeler i Kousted mellem Randers og Hobro fik vi således denne henvendelse: “Jeg husker, min farmor sagde *De udde usky·er*, hvilket betød “den yderste ager – eller vang”; jeg ville være taknemmelig, hvis I eksperter kan give mig en forklaring på dette ord”. Det kunne vi – og hér er svaret til meddeleren:

Glosen hører hjemme i det agerbrugssystem, koppelbruget, som anvendtes i det meste af 1800-tallet. Bortset fra et mindre stykke alsædjord (som blev dyrket over en årrække) brugte man dengang på skift hvert år at inddrage nogle vange til dyrkning, medens de før dyrkede så blev henlagt til græsning. Heraf ord som “indtægt” (= det til dyrkning indtagne område) el. “årstægt” (= det et år indtagne do.). Når en ager skulle tages ind til dyrkning, gødede man den efter evne, derfor også betegnelsen “årsgøde” (= så stort et område, som gødningen rakte til) – hvilket netop er det ord, De er stødt på. Når ordet er lidt svært at genkende i den form, De opgiver (*usky·er*), skyldes det, at ordet havde tryk på sidsteleddet *gy·ær* (= gøde). På et tidspunkt, hvor *os¹gy·ær* ikke længere er blevet erkendt som en sammensætning, er stavelsesskellet flyttet og udtalen blevet *o¹sgy·ær*; hvis man skal gengive dette *-¹sgy·ær* i alm. skrift, bliver formen netop som De skriver: *-sky·er*. Det tryksvage *o-* er lukket en smule og kan let opfattes som *u-*. Denne udvikling af ordet kan tænkes at være fuldbyrdet i slutningen af 1800-tallet, da praktisk taget alle landmænd var gået over til den nu kendte vekseldrift.

Ordet har i øvrigt ikke været almindeligt udbredt i jysk (som det også er antydnet med synonymerne “indtægt” og “årstægt” ovenfor); i Jysk Ordbogs samlinger har vi kun belæg fra et nordøstjysk område omfattende Vendsyssel, Himmerland, Salling, Fjends og Ommersyssel. Det er altså en god gammel egnsglose, De har bidraget til oplysning om.